

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

Obsahové štandardy odborných činností

Schválilo Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky dňa 19. júna 2025 pod číslom 2025/10741:1-E1660 s účinnosťou od 8. júla 2025.

Úvodný dokument

Obsahové štandardy odborných činností

Autori : Mgr. Zuzana Vojtová, Mgr. Judita Malík, Mgr. Nadežda Bero, PhDr. Dagmar Kopčanová,
PhD.PhDr. Emília Lazová, Mgr. Lucia Lenická, doc. Mgr. Stanislav Špánik, PhD. MBA, Mgr. Martina Uríková
PhDr. Katarína Zborteková, Mgr. Anton Kalina

Aktualizácia výkonových a obsahových štandardov sa realizovala 02/2024-06/2025

Obsah

Obsah

1.	Úvod k aktualizovaným obsahovým štandardom	3
1.1.	Aktualizácia výkonových a obsahových štandardov	5
2.	Pojem intervencia v prostredí školy a poradenského zariadenia	6
2.1	Priame intervencie	6
2.2	Nepriame intervencie	7
3.	Účastníci odbornej činnosti	7
4.	Cieľ a evalvácia intervencií	8
5.	Žiadosť o poskytnutie odbornej činnosti	9
6.	Právne a etické súvislosti pri poskytovaní odbornej činnosti / intervencií z praxe	9
7.	Poskytovanie odbornej činnosti prostredníctvom podporných úrovní	10
8.	Multidisciplinárna spolupráca	11
9.	Literatúra	13

1. Úvod k aktualizovaným obsahovým štandardom

Výkonové a obsahové štandardy vznikli v rámci národného projektu Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie k inklúzii a úspešnosti na trhu práce realizovaným Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie. Výkonové a obsahové štandardy predstavujú spoločný rámec pre skvalitnenie poskytovanej odbornej starostlivosti. Štandardy boli tvorené ako na seba nadväzujúce a vzájomne sa dopĺňajúce dokumenty, popisujúce parametre, ktorých naplnenie smeruje k poskytnutiu kvalitnej odbornej činnosti. Jednotlivo popísaný výkon odborných činností vo výkonových štandardoch je doplnený obsahovými štandardami, ktoré popisujú zvlášť diagnostický proces v diagnostických štandardoch a intervencie odbornej starostlivosti v rámci štandardov odborných činností.

Tento dokument je úvodom k obsahovým štandardom odborných činností poskytovaných deťom/žiakom s rozmanitými výchovnými a vzdelávacími potrebami a ich rodičom/ZZ. Zahŕňa všeobecný popis okolností podstatných na poskytovanie odbornej činnosti/intervencií v systéme poradenstva a prevencie.

Obsahové štandardy odborných činností sú výsledkom spoločnej práce interných a externých odborníkov z oblastí manažmentu škôl a školských zariadení, psychológie, školskej psychológie, klinickej psychológie, špeciálnej a sociálnej pedagogiky, logopédie, raného poradenstva či prevencie, ktorí mali zároveň možnosť pripomienkovať pracovné návrhy obsahových štandardov, a tým prispieť k jeho skvalitneniu. Zároveň sa pri tvorbe spolupracovalo s platformami rodičov, zástupcami akademickej sféry, mimovládnyimi organizáciami a odborníkmi z iných rezortov. Pri identifikácii jednotlivých tém obsahových štandardov bol použitý empirický model najčastejšie riešených situácií, ťažkostí a problémov detí/žiakov a ich rodičov/ZZ v systéme PaP. Na základe toho boli vytvorené tieto obsahové štandardy odborných činností:

- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s telesným postihnutím**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s mentálnym postihnutím**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **so zrakovým postihnutím**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **so sluchovým postihnutím**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s viacnásobným postihnutím**
- Odborné činnosti poskytované deťom **v oblasti školskej spôsobilosti**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s vývinovými poruchami učenia**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s intelektovým nadaním**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s poruchami správania**

- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s narušenou komunikačnou schopnosťou**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **v oblasti kariérového poradenstva a kariérovej výchovy**
- Obsahový štandard - **prevencia rizikového správania**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **chorým a zdravotne oslabeným**
- Odborné činnosti poskytovaná deťom/žiakom **s pervazívnymi vývinovými poruchami**
- Odborná starostlivosť poskytovaná deťom/žiakom **zo sociálne znevýhodneného prostredia**
- Odborné činnosti poskytované deťom **s oneskoreným psychomotorickým vývinom a oslabeným zmyslovým vnímaním v ranom veku**
- Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom **s emočnými poruchami v detstve a v dospelosti**
- Odborná starostlivosť poskytovaná deťom/žiakom **v špeciálnych výchovných zariadeniach**

Je dôležité upozorniť na skutočnosť, že obsahové štandardy odborných činností nie je možné považovať za striktný a jediný správny návod realizácie odbornej činnosti, pretože je sformulovaný na základe zovšeobecnenia poznatkov, skúseností a odbornej starostlivosti pri konkrétnych ťažkostiach a náročných životných situáciách, v ktorých sa prijímateľ odbornej činnosti môže nachádzať. Každé dieťa/žiaka je potrebné v procese poskytovania odbornej činnosti vnímať ako jedinečného jedinca a na jeho problém nahliadať v rámci všetkých súvislostí – biologických, psychologických, pedagogických a sociálnych. Tieto súvislosti sa nezmestia do striktného popisu – sú jedinečné, prelínajú sa a v každom prípade sa vzájomne špecificky ovplyvňujú. Je tiež potrebné počítať s možnosťou variability odborného názoru na riešenie problému a na základe jeho osobitostí mu poskytnúť potrebnú podporu a odbornú starostlivosť. Na zvýšenie kvality poskytovanej podpory a odbornej činnosti je zároveň nevyhnutné opierať sa o zovšeobecnený a jednotný rámec skúseností a poznatkov.

Štandardy poskytujú jednotný rámec na poskytovanie odbornej činnosti prostredníctvom intervencií. Zároveň je určený aj na internú evalváciu odbornej činnosti poskytovanej OZ a PZ v systéme PaP. Môžu tiež slúžiť ako edukačný materiál pre začínajúcich OZ, ktorí vďaka tomuto materiálu budú schopní rýchlo sa zorientovať v danej problematike a poskytnúť potrebnú podporu a odbornú činnosť deťom/žiakom a ich rodinám.

V neposlednom rade môže jednotný rámec odbornej činnosti slúžiť aj ako evalvačný materiál pre vedúcich zamestnancov škôl a zariadení PaP, umožňujúci zhodnotiť kvalitu poskytovanej odbornej činnosti a podpory ich zariadeniam.

V celom texte je používané označenie osôb v zástupnom mužskom rode, t.j. generickémaskulínum. Výrazy nie sú prechýľované do ženského rodu, aby nedošlo k zníženiu zrozumiteľnosti textu. Napr. označením sociálny pedagóg, klient a pod. je myslená osoba v danej pozícii alebo postavení bez ohľadu na to, či ide o muža alebo ženu (odborného zamestnanca – odbornú zamestnankyňu, klienta – klientku).

1.1. Aktualizácia výkonových a obsahových štandardov

Aktualizácia výkonových a obsahových štandardov sa realizovala v troch fázach. V prípravnej, realizačnej a finalizačnej. V prípravnej fáze Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (ďalej len „VÚDPaP“), avizoval aktualizáciu štandardov a od 15.2.2024 sa spustil zber podnetov formou zberového online dotazníka. V roku 2023 sme spolu s vytvorenými štandardami na Ministerstvo školstva, vedy, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej len „Ministerstvo školstva“) doručili plán aktualizácie štandardov, ktorý stanovil proces, jednotlivé fázy spolu s predpokladaným časovým harmonogramom a s dotazníkom, ktorý bol pre aktualizáciu optimálny. Zber podnetov prebiehal prostredníctvom dotazníka v období od 15. februára 2024 do 30. apríla 2024, teda počas 75 dní a bolo zozbieraných celkovo 125 podnetov. Ďalšie podnety k aktualizácii prišli zo strany Metodologickej rady a Odboru inklúzie, poradenstva a prevencie na Ministerstve školstva. S týmito podnetmi VÚDPaP ďalej narábal a v rámci expertných skupín boli podnety vyhodnocované a zapracované.

V rámci štandardov odborných činností sme v rámci aktualizácie a zaslaných podnetov pracovali s týmito štandardami :

- Odborné činnosti poskytované v oblasti kariérového poradenstva,
- Odborné činnosti poskytované v rámci špecializovaných výchovných zariadení,
- Odborné činnosti v rámci školskej spôsobilosti,
- Odborné činnosti poskytované deťom s narušenou komunikačnou schopnosťou.

V prípade štandardu o poskytovaní odborných činností v kariérovom poradenstve bola v rámci podnetov z aktualizácie pomenovaná potreba zapracovať od textu špecifiku poskytovania odborných činností vzhľadom na 5 stupňový model podpory.

Štandard o poskytovaní odborných činností v rámci špeciálnych výchovných zariadení prešiel mnohými menšími zmenami. Pomenovali sme Majstra odbornej výchovy ako člena multidisciplinárneho tímu. Zároveň sme v rámci aktualizácie štandardu dbali na exaktné pomenovanie pracovníkov a procesov, kedy medzi sebou multidisciplinárne a medzirezortne komunikujú. V súvislosti s účinnosťou nového znenia Smernice č. 1/2025 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach bolo potrebné aktualizovať v štandarde relevantné informácie týkajúce sa tejto oblasti.

V štandarde o poskytovaní odborných činností v oblasti školskej spôsobilosti sme potrebovali vložiť ujasnenie ohľadom 5 stupňového modelu podpory a z podnetov pri aktualizácii štandardu vyplynulo, že je vhodné odstrániť jeden testový nástroj od Matějčka pre jeho staré normy.

V štandarde odborné činnosti poskytované deťom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa pri aktualizácii štandardu pozmenili usporiadania jednotlivých celkov a názvov odborných testových batérií tak, aby napĺňali teoretický model viažuci sa na oblasť narušenej komunikačnej oblasti a zmeny sa vykonali aj v rámci doplnenia a odstránenia niektorých pomenovaných odborných diagnostických a intervenčných nástrojov.

2. Pojem intervencia v prostredí školy a poradenského zariadenia

Pojem intervencia vo všeobecnosti znamená zásah či zákrok v prospech osoby alebo veci, prípadne príhovor u niekoho, za niekoho alebo za niečo. Odborná intervencia poskytovaná OZ školy, školským špeciálnym pedagógom, PT na škole alebo zariadeniami PaP znamená ich vstup do nejakého diania, vzťahu, čohokoľvek s cieľom zlepšenia a nápravy situácie, ťažkostí alebo riešenia problému.

V psychologickom alebo špeciálnopedagogickom poradenstve môžeme intervencie chápať ako aktivity vykonané s cieľom dosiahnuť zmenu v človeku.

V poradenstve definuje pojem intervencia napr. Hady Moussová (Hady Moussová a kol., 2004), ktorá ho chápe ako vedomý a cielený postup odborného zamestnanca, ktorý vedie k potrebnej zmene. Intervencia znamená zásah, aktivitu zameranú na ovplyvnenie nejakého javu alebo situácie. V poradenskom procese je intervenciou akýkoľvek zákrok, ktorý posunie jednak samotný proces, ako aj situáciu či stav klienta.

Vo všeobecnosti ide o akékoľvek kroky určené na ovplyvňovanie, zmenu, zastavenie azvládnutie priebehu problémov, s ktorými klienti prichádzajú do poradne.

V škole sa odborná činnosť OZ, PZ a PT prostredníctvom intervencií zameriava na vytváranie takých podmienok, aby sa zabránilo vzniku ťažkostí vo fungovaní školských subsystémov. Môže byť zameraná na uskutočnenie zmeny v prežívaní, pozorovateľnom správaní alebo sociálnom prostredí žiaka. Intervenciu v prostredí školy možno definovať ako zásah v prospech žiaka a jeho rodiny, ktorý prispeje k rozvoju jeho duševného zdravia a vzdelania. Tento zásah by mal byť plánovaný a mal by zodpovedať konkrétnym potrebám žiaka.

Intervencia predstavuje cielený a integrovaný postup smerujúci k žiadanej zmene. Ak by sme mohli vybrať stratégiu, metódy, formy a nástroje, ktoré na optimalizáciu vývinu dieťaťa/žiaka zvolíme, musíme dôkladne poznať jeho potenciál, potreby, ako aj silné a slabé stránky. Na to slúži práve diagnostický proces, ktorý umožňuje okrem iného identifikovať najefektívnejšiu formu poskytovanej odbornej činnosti. Presná a spoľahlivá diagnostika prispieva k optimalizácii výberu najideálnejších podporných opatrení a intervencií pre dieťa/žiaka, a tým pripravuje prostredie na realizáciu relevantných intervenčných stratégií. Cieľom diagnostického procesu nie je stanovenie diagnózy, ale poznanie všetkých skutočností, ktoré môžu mať vplyv na aktuálny stav a ďalší vývin dieťaťa/žiaka, od čoho sa odvíja aj vhodné nastavenie odbornej činnosti/ďalších intervencií.

Za intervenciu môžeme v širšom zmysle považovať takmer každú činnosť v procese poskytovania odbornej činnosti v školách a zariadeniach PaP. Intervenciu je teda možné považovať za komplexný pojem označujúci vyvrcholenie celého poradenského procesu – zmeny, ktoré sú v tomto procese identifikované ako potrebné. Vykonávajú sa priamou a nepriamou činnosťou s klientmi.

2.1 Priame intervencie

Za priamu intervenciu sú považované všetky postupy, pri ktorých pracuje OZ, PZ alebo PT priamo s dieťaťom/žiakom. Ide o priamy kontakt a odborné pôsobenie/zásahy s cieľom vyvolať potrebné zmeny. Priame intervencie môžu byť zamerané na prácu s jednotlivcom alebo skupinou. Už v rámci diagnostického procesu môže dochádzať k pozitívnemu pôsobeniu intervencie pri uvedomení si vlastných ťažkostí dieťaťa/žiaka a zároveň pri jeho sebaapíratí a uvedomení jeho vlastnej hodnoty.

Priame intervencie spočívajú v stimulačných, reedukačných a nácvikových programoch, v práci

s rozvojom kognitívnych a osobnostných charakteristík dieťaťa/žiaka, v jeho kariérovej výchove a poradenstve, v poradenskej a psychoterapeutickej starostlivosti, v nácviku spôsobov komunikácie alebo riešenia konfliktov, v krízovej intervencii, v nácviku práce s kompenzačnými pomôckami, v rozvoji sociálnych zručností a v mnohých ďalších oblastiach.

2.2 Nepriame intervencie

Za nepriame intervencie považujeme tie postupy, ktoré pomáhajú optimalizovať zdravý vývin dieťaťa/žiaka bez toho, že sa pracuje priamo s dieťaťom/žiakom. Na žiakati tieto postupy pôsobia sprostredkované, vykonávajú sa v jeho prospech. Sekundárne môžu pozitívne pôsobiť aj na systém, v ktorom sa žiak nachádza - ako na rodinu (zákonných zástupcov a ďalších členov rodiny), tak na školu (triedny kolektív, učiteľa).

Aktérmi nepriamych intervencií sú hlavne rodičia/ZZ dieťaťa/žiaka, pedagogická OZ školy, triedny kolektív žiaka alebo rovesnícka skupina a zamestnanci iných zariadení, ktoré dieťa/žiak navštevuje.

Za najdôležitejších aktérov nepriamych intervencií sú považovaní práve rodičia/ZZ dieťaťa/žiaka. Tí už pri prvom kontakte s OZ získavajú lepšiu predstavu o ťažkostiach svojho dieťaťa alebo ich pôvode. V školskom prostredí sú nepriame intervencie poskytované PZ a OZ školy za účelom metodologickej podpory. Na jej základe sú zamestnanci školy, ktorí prichádzajú do kontaktu so žiakom, schopní modifikovať svoj prístup a prispieť k vyššej účinnosti intervencie. V triednom kolektíve žiaka alebo rovesníckej skupine je možné oboznámenie jej členov s problematikou ťažkostí žiaka alebo práca na preventívnych programoch, hlavne vo vzťahu s riešením sociálnych a sociálno-patologických javov v skupine. Podpora spolupráce s pracovníkmi iných školských zariadení je takisto jednou z foriem nepriamej intervencie.

Pri nastavení optimálnej multidisciplinárnej spolupráce môže intervencia naplniť svoj cieľ a žiak dostáva dostatočnú podporu, ktorú na zmiernenie alebo odstránenie ťažkostí potrebuje. Poskytovateľ intervencie môže spolupracovať napr. s odborným lekárom, klinickým psychológom, logopédom, neziskovou organizáciou alebo ďalšími odborníkmi podieľajúcimi sa na odbornej starostlivosti.

Odbornú činnosť možno poskytovať ambulantnou alebo terénnou formou. Výber formy závisí od potrieb dieťaťa/žiaka a od konkrétnej stratégie, ktorou sa intervencie realizujú. Dôležité je uvedomiť si, že dieťa/žiak, prípadne jeho rodič/ZZ majú právo navýber formy intervencie.

3. Účastníci odbornej činnosti

Systém poradenstva a prevencie tvoria a odbornú činnosť poskytujú zariadenia poradenstva a prevencie, v školách školský špeciálny pedagóg, školský PT alebo OZ školy. Spolupodieľajú na riešení interpersonálnych a intrapersonálnych ťažkostí, náročných životných situácií alebo skvalitnení výchovno - vzdelávacieho procesu dieťaťa/žiaka. Svojou spoluprácou zabezpečujú komplexné a koordinované poskytovanie odbornej činnosti a podpory deťom/žiakom. Podporu poskytujú PZ, ich činnosť však nie je predmetom obsahových štandardov odborných činností.

Do školského PT z odborných zamestnancov patria: školský psychológ, školský špeciálny pedagóg, školský sociálny pedagóg, školský logopéd, školský liečebný pedagóg a kariérový poradca.

Multidisciplinárny tím tvoria externí členovia, ide predovšetkým o organizácie mimo školy, ktoré aktívne participujú na podpore detí/žakov a ich rodín, ktoré si vyžadujú komplexné riešenia. Patria sem OZ zariadení PaP, zamestnanci v rezorte zdravotníctva, lekári a odborní zamestnanci sociálnych služieb. Obsahové štandardy odborných činností popisujú odborné činnosti OZ v systéme PaP a ich

napojenie na ostatných členov MDT.

Odborné intervencie sú poskytované predovšetkým dieťaťu/žiakovi od narodenia do ukončenia prípravy na povolanie. V prípade nepľnoletého dieťaťa/žiaka prijíma intervencie dieťa/žiak spoločne so svojím rodičom/ZZ, ktorý spolupracuje na realizácii intervencie so školou alebo zariadením PaP. Odborné intervencie sa poskytujú aj samotnému rodičovi/ZZ dieťaťa, členovi jeho rodiny, PZ alebo OZ školy, triednemu kolektívu, výchovnej alebo rovesníckej skupine. PZ a OZ sa poskytujú intervencie v podobe metodické činnosti, poradenstva a supervíznej činnosti. Aj v tomto prípade intervencie smerujú primárne k riešeniu ťažkostí dieťaťa/žiaka.

4. Cieľ a evalvácia intervencií

Cieľ odbornej činnosti je definovaný v závislosti od konkrétnych okolností, ktoré sú predmetom žiadosti o poskytnutie odbornej činnosti.

Všeobecne má intervencia priniesť riešenie životnej situácie, ťažkosti alebo problému a zabezpečiť pozitívnu zmenu v živote dieťaťa/žiaka a jeho rodiny. Má teda prispieť k optimálnemu vývinu dieťaťa/žiaka po psychickej stránke a zároveň k optimalizácii jeho výchovných a vzdelávacích možností.

Ciele intervencií môžu byť hlavné a čiastkové. Medzi hlavné ciele môžu patriť: podporakompetencií a reziliencie, dosiahnutie alebo obnovenie duševného zdravia, maximalizácia potenciálu zapojiť sa do bežného života, podpora osobnostnej a rodinnej integrity, zníženie dopadu vývinových ťažkostí a zdravotných obmedzení navzdelávací proces a celkovú životnú pohodu. Medzi čiastkové ciele môžu patriť podpora a rozvoj jednotlivých kompetencií a zručností, nácvik riešenia náročných životných situácií a iné.

Ciele odbornej činnosti môžu byť definované v dohode o spolupráci (kontrakte) medzitým, kto ju poskytuje a tým, komu je poskytovaná. Dohoda o spolupráci môže byť ústna alebo písomná. Dohoda sprehľadňuje základný rámec odbornej činnosti (druh, rozsah, frekvenciu a rozsah činnosti) a jej podmienky. Obsahom dohody sú základné pravidlá a zásady, podľa ktorých bude odborná činnosť realizovaná.

Realizácia intervencií vychádza z kvalifikácie OZ, zo zvolených intervenčných stratégií, metód a techník. Aplikácia vybraných intervenčných foriem, metód a techník je zameraná na dosiahnutie stanovených cieľov intervencií.

Evalvácia odbornej činnosti prebieha priebežne počas vykonávania intervencie a po ukončení samotnej odbornej činnosti. Ide o hodnotenie miery naplnenia hlavného a čiastkových cieľov. Prebieha sumarizácia výsledkov a hodnotenie zmien dosiahnutých počas činnosti. Priebežné vyhodnotenie napĺňania cieľov odbornej činnosti a celkové vyhodnotenie jej efektu sa realizuje v rámci internej formy evalvácie v spolupráci s prijímateľom odbornej starostlivosti. Môže ísť o kvalitatívnu a/alebo kvantitatívnu (dotazníkové, ratingové, projektívne, semiprojektívne a iné metódy) analýzu efektu intervencií a konzistencie dosiahnutých zmien metódou porovnania výsledkov vstupnej a výstupnej zmeny.

Priebežné vyhodnotenie cieľov a celkové vyhodnotenie efektu intervencie môže byť realizované ústnou alebo písomnou formou. Je užitočné, ak ten, kto poskytuje odbornú činnosť a ten, kto ju prijíma, ostanú po ukončení intervencie určitý čas v kontakte (katamnestická explorácia), aby mohli spoločne konzultovať efekt zmeny (kontrolné stretnutie, telefonicky, e-mailom). Externá forma evalvácie efektu poskytnutých intervencií je realizovaná najčastejšie formou multidisciplinárneho konziliárneho hodnotenia. Dobre realizovaná evalvácia poskytuje cieleňú spätnú väzbu o efekte

intervencií, kde je potrebná zmena. Je nevyhnutnou súčasťou poskytovania odbornej činnosti.

5. Žiadosť o poskytnutie odbornej činnosti

Ten, kto sa uchádza o poskytovanie odbornej činnosti, sám alebo v zastúpení ZZ (v prípade nepľoetosti), kontaktuje OZ školy alebo školského zariadenia PaP so žiadosťou o odbornú činnosť.

Žiadosť je zaznamenaná a posúdená z hľadiska kompetencie OZ školy alebo školského zariadenia PaP vo vzťahu k prezentovanému problému, cieľovej skupine, možnostiam a odbornému zameraniu PaP. Posúdenie žiadosti realizuje príslušný OZ školy alebo poverený zamestnanec školského zariadenia PaP. Po posúdení povereným zamestnancom je žiadosť pridelená príslušnému OZ školského zariadenia PaP. Príslušný OZ školy alebo školského zariadenia PaP následne realizuje vlastnú odbornú činnosť alebo rozhodne o distribúcii žiadosti inému zariadeniu poradenstva a prevencie odbornej starostlivosti v systéme PaP.

Vlastnej odbornej činnosti predchádza informovanie o termíne prvého stretnutia, ktoré zahŕňa poskytnutie krátkej informácie o priebehu prvého stretnutia, podmienkach odbornej spolupráce a podpis informovaného súhlasu s odbornou činnosťou.

Realizovanie odborných činností usmerňuje koordinátor klienta, ktorým môže byť samotný OZ školy alebo školského zariadenia PaP realizujúci intervenciu alebo iný poverený zamestnanec. Pri realizácii intervencie sa postupuje podľa procesného, obsahového a výkonového štandardu pre danú oblasť odbornej činnosti.

6. Právne a etické súvislosti pri poskytovaní odbornej činnosti / intervencií z praxe

Každá odborná činnosť sa riadi určitými etickými pravidlami, ktoré sú obsiahnuté v etických kódexoch príslušných profesií alebo ich odborných združení. V prípade OZ škôl alebo školských zariadení PaP ide o Etický kódex PZ a OZ. Každá odborná činnosť/intervencia sa zároveň opiera o legislatívne rámce, teda relevantné zákony a vyhlášky. Ďalším dôležitým dokumentom je Dohovor o právach dieťaťa, definujúci práva detí v špecifických situáciách, ktoré môžu byť predmetom intervencií.

Profesionálna etika OZ funguje na princípe záväznosti. Etická zodpovednosť toho, kto poskytuje intervencie, spočíva v tom, že ten, komu sú intervencie poskytované, má právo byť informovaný o všetkých relevantných podmienkach odbornej spolupráce ešte pred samotným začiatkom intervencie. OZ nevyužíva odbornú spoluprácu na uspokojovanie vlastných cieľov a záujmov, nevstupuje s dieťaťom ani jeho ZZ do duálnych rolí (osobných či pracovných). OZ nesmie poškodiť toho, kto prijíma intervencie a rešpektuje jeho právo na vlastné rozhodnutie. Aj dieťa má právo vyjadriť svoj názor, OZ sa snaží aj o jeho súhlas s intervenciou. OZ nekoná v mene toho, komu poskytuje intervenciu, nezastupuje ho na verejnosti ani voči inštitúciám. OZ volí prístupy, ktoré podporujú kontrolu toho, kto intervenciu prijíma, nad vlastným životom, rozvíjajú jeho schopnosť robiť zmeny. Nepoužíva prístupy a metódy, ktoré sú pochybné alebo spochybniteľné z odborného/vedeckého pohľadu či súčasného stavu vedomostí a poznatkov.

OZ vo svojich intervenciách podporuje spravodlivosť a rovný prístup. Využíva svoje odborné znalosti a svojimi intervenciami spoluvytvára prostredie pre deti (školské, rodinné, rovesnícke) tak, aby bolo bezpečné, priateľské a akceptujúce pre všetky osoby bez ohľadu na rasu, etnicitu, farbu pleti, náboženstvo, národnosť, imigračný status, jazyk, pohlavie, sociálnoekonomické postavenie,

sexuálnu orientáciu, rodovú identitu a iné osobné charakteristiky.

7. Poskytovanie odbornej činnosti prostredníctvom podporných úrovní

Životné situácie, ťažkosti a problémy detí/žiacov často presahujú hranice jednotlivých pomáhajúcich profesií. Poskytovanie vhodnej podpory napredovania vo vývine a vo vzdelávaní u detí/žiacov prebieha formou odbornej spolupráce viacerých PZ, OZ a ďalších odborníkov. Multidisciplinárny prístup umožňuje, aby každé dieťa/žiak dostal adekvátnu podporu a pomoc. Tiež umožňuje, aby učitelia a ostatní zamestnanci škôl mali podporu pri napĺňaní vzdelávacích potrieb všetkých detí/žiacov a každá náročná situácia sa mohla adekvátne riešiť. Životné situácie, ťažkosti a problémy detí/žiacov často presahujú hranice jednotlivých pomáhajúcich profesií. Poskytovanie vhodnej podpory napredovania vo vývine a vo vzdelávaní u detí/žiacov prebieha formou odbornej spolupráce viacerých PZ, OZ a ďalších odborníkov. Multidisciplinárny prístup umožňuje, že každé dieťa/žiak dostane adekvátnu podporu a pomoc. Tiež umožňuje, že učitelia a ostatní zamestnanci škôl budú mať podporu pri napĺňaní vzdelávacích potrieb všetkých detí/žiacov a každá náročná situácia sa môže adekvátne riešiť.

Odborné činnosti/intervencie uvedené v obsahových štandardoch sa realizujú v rámci stupňov podpornej úrovne (na úrovni 2. až 5. stupňa).

Cieľom začlenenia detí/žiacov do konkrétneho stupňa podpory, by malo byť zabezpečenie odbornej starostlivosti (ak je u detí/žiacov potrebná) a vyrovnanie podmienok vzdelávania u všetkých detí. Podpora sa delí do piatich stupňov podľa svojho rozsahu a obsahu.

U jedného dieťaťa/žiaka je možné kombinovať rôzne stupne podpory, vždy záleží na jeho aktuálnych potrebách. Podstatným aspektom pri zaradení dieťaťa do konkrétneho stupňa podpory nie je iba zdravotný stav alebo diagnóza žiaka, ale predovšetkým miera jeho potreby podpory pri vzdelávaní a miera potreby odbornej intervencie. Zaradenie do jednotlivých stupňov podpory zodpovedá miere závažnosti zistených špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb dieťaťa/žiaka.

1. až 3. stupeň podpory je realizovaný v škole, v bežnom prostredí dieťaťa/žiaka. Pedagogické a odborné činnosti na týchto stupňoch vykonávajú dieťaťu/žiakovi známe osoby. Odborné činnosti 4. a 5. stupňa sa realizujú mimo školy, v školských zariadeniach PaP (centrum poradenstva a prevencie a špecializované centrum poradenstva a prevencie).

Na 1. stupni podpornej úrovne sa realizuje pedagogická činnosť pedagogického pracovníka (učiteľa, vychovávateľa, asistenta). Podpora sa uskutočňuje v prostredí triedy a je adresovaná všetkým deťom/žiakom v MŠ, ZŠ a SŠ.

Východiskom podpory 1. stupňa je komplexná pedagogická diagnostika zameraná na všetky aspekty celostného rozvoja dieťaťa (potreby v oblasti učenia, identifikácia talentov, nadania, ťažkostí vo vzdelávaní, sociálne a rodinné vzťahy, situácia detí a žiacov, klíma v triede atď.). Odborné činnosti na 2. stupni nadväzujú na podpornú úroveň a sú realizované v súlade s obsahovými štandardami.

Podporná úroveň 2. stupňa je adresovaná všetkým deťom/žiakom vrátane detí/žiacov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, s prechodnými alebo trvalými prekážkami alebo zvýšenými nárokmi na podporu, ich zákonným zástupcom a PZ školy okrem školského špeciálneho pedagóga s cieľom optimalizovať a podporiť proces výchovy a vzdelávania. Uskutočňuje ju učiteľ (vychovávateľ, asistent), v spolupráci s PTV školskom prostredí dieťaťa/žiaka. Podpora dieťaťa/žiaka prebieha počas jeho výchovno-vzdelávacej činnosti v triede i mimo triedy, resp. po vyučovaní v rámci aktivít školského

klubu detí, celodenných výchovných programov alebo v rámci individuálneho vzdelávania.

Súčasťou odbornej činnosti je aj podpora inklúzie, v rámci preventívnej činnosti sa realizuje univerzálna prevencia, orientačná diagnostika sa realizuje v úzkej spolupráci s podpornou úrovňou 1. stupňa. Súčasťou podpory 2. stupňa je aj metodická podpora rodičov a ZZ, PZ, ako aj budovanie pozitívnej pracovnej klímy na škole.

Na 3. stupni podpornej úrovne OZ z centra poradenstva a prevencie realizujú metodickú činnosť pre PZ/OZ a ŠPT na škole. Pri poskytovaní odbornej činnosti deťom/žiakom/zákonným zástupcom sa zameriavajú na tých, ktorí zažívajú prekážky vprístupe k výchove a vzdelávaniu, ktorí na naplnenie svojho vzdelávacieho potenciálu potrebujú podporu, ktorí prejavujú symptómy rizikového vývinu, či už kognitívneho, emocionálneho, sociálneho alebo kariérového, ktorí majú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a zároveň vyžadujú starostlivosť, ktorú školský PT nepokrýva z dôvodu nedostatočného personálneho zabezpečenia alebo chýbajúcich profesijných kompetencií (v zmysle profesijného rozvoja: kariérový stupeň, ďalšie vzdelávanie). V takom prípade prebieha na 3. stupni odborná činnosť (diagnostická, poradenská, intervenčná, krízová intervencia, preventívna, reedukačná, rehabilitačná a terapeutická).

Podporná úroveň 3. stupňa vykonáva základnú, čiastkovú a komplexnú diagnostiku s cieľom poskytnúť OZ/PZ, PT a zákonným zástupcom metodickú činnosť a poradenstvo pri napĺňaní výchovno-vzdelávacích potrieb detí a žiakov, taktiež spoluprácu medzi školou a zariadením centra poradenstva a prevencie, ako aj nadrezortnú spoluprácu.

Na 4. stupni podpornej úrovne OZ z centra poradenstva a prevencie poskytujú komplexnú multidisciplinárnu starostlivosť deťom/žiakom, pričom ich odborná činnosť nadväzuje na predchádzajúcu odbornú činnosť na podpornej úrovni 1., 2. a 3. stupňa a dopĺňa ju. Odborná činnosť môže prebiehať aj formou terénnej činnosti v priestoroch školy, školského zariadenia alebo v rodinnom prostredí. Odborné činnosti vykonávajú OZ centra poradenstva a prevencie na základe komplexnej, diferenciálnej a špecializovanej diagnostiky a špecializovaných odborných činností.

V zmysle výchovno-vzdelávacieho procesu detí/žiacov a detí/žiacov so zdravotným znevýhodnením (ZZ) v prostredí školy vydáva centrum poradenstva a prevencie usmernenia a odporúčania k vzdelávaniu, používaniu kompenzačných pomôcok na vyučovaní, spôsobu overovania vedomostí a klasifikácie, záverečným skúškam, forme vzdelávania, úprave spôsobu a rozsahu, ako aj odporúčanie vhodného prístupu zo strany PZ a odporúčanie konkrétnej odbornej činnosti zo strany OZ školy a/alebo školského PT počas vyučovania, príp. pobytu v školskom zariadení v súlade s platnou legislatívou.

Podporná úroveň 5. stupňa sa zameriava na deti/žiacov so zdravotným postihnutím, ktoré v edukácii potrebujú nevyhnutnú úpravu spôsobu a formy vzdelávania, úpravu školského prostredia, prípadne zabezpečenie podporného personálu - PZ (pedagogický asistent), OZ, PT. Kvôli ich optimálnemu napredovaniu vo vývine potrebujú zabezpečiť špecializované odborné intervencie v špecializovanom centre poradenstva a prevencie.

5. stupeň podpory zabezpečuje deťom/žiakom špecializované odborné činnosti, poradenstvo, prevenciu, komplexnú diagnostiku a vysokošpecializovanú diferenciálnu diagnostiku, terapiu, rehabilitáciu, ďalej odborné činnosti vo vzťahu k deťom do piateho roku veku. Tiež zabezpečuje kompenzačné, reedukačné a špeciálne edukačné pomôcky, metodickú činnosť pre školský podporný tím, PZ, OZ a zákonných zástupcov alebo zástupcov zariadení.

8. Multidisciplinárna spolupráca

Na realizáciu efektívnej intervencie, ktorá prinesie želanú zmenu vo výchove a vzdelávaní

dieťaťa/žiaka, je dôležité zabezpečiť spoluprácu viacerých odborníkov. Dotejto multidisciplinárnej spolupráce spadajú subjekty z rezortu:

- Ministerstva školstva, vedy, výskumu a mládeže SR,
- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ministerstva zdravotníctva SR,
- Ministerstva vnútra SR,
- organizácií tretieho sektora a ďalších.

V systéme školstva vykonávajú odborné činnosti zariadenia PaP a v školách PZ, školskýPT alebo OZ školy. Ďalšími subjektami, ktoré na procese intervencie spolupracujú, sú špeciálne výchovné zariadenia:

- diagnostické centrá,
- reedukačné centrá,
- liečebno-výchovné sanatóriá.

Medzi organizácie z rezortu zdravotníctva, ktoré sú častými poskytovateľmi odbornej starostlivosti pre deti/žakov, patria špecializované zariadenia na prevenciu, diagnostiku, liečbu a starostlivosť v súvislosti s problémami pri užívaní psychoaktívnych látok a centrá včasnej intervencie.

Subjekty z rezortu zdravotníctva, ktoré spolupracujú na odbornej starostlivosti, sú primárne odborníkmi z oblasti:

- pediatrie,
- psychiatrie,
- neurológie,
- endokrinológie,
- klinickej psychológie,
- klinickej logopédie a ďalších.

Polícia SR sa podieľa na odhaľovaní a vyšetrovaní trestnej činnosti páchanej deťmi/mladistvými alebo na deťoch/mladistvých. Okrem toho môže poskytovať preventívne a intervenčné programy z oblasti kriminality detí a mládeže. Najčastejšia spolupráca sa zameriava na riešenie problematiky zneužívania detí/mladistvých, obchodovania s ľuďmi, zanedbávania detí alebo počítačovú kriminalitu. Spolupracuje aj pri výchove žakov s rizikovým správaním.

Rozličné odborné činnosti sú realizované prostredníctvom inštitútu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávajú:

- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny,
- úrady práce, sociálnych vecí a rodiny,
- Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže,

- obce,
- VÚC,
- akreditované subjekty.

Realizácia odbornej činnosti je aj predmetom rôznych organizácií tretieho sektora, akosú napríklad rôzne mimovládne neziskové organizácie zaoberajúce sa činnosťami v oblasti sociálnych služieb – napr. pomoc a podpora náhradných rodín; zdravotníctva – združenia pacientov s rovnakou diagnózou; alebo organizácie zaoberajúce sa ochranou ľudských práv, vzdelávaním, osvetou a podobne.

V čase jednoduchšieho a rýchlejšieho prenosu informácií by mohla medzirezortná koordinovaná spolupráca predstavovať štandard, ktorý prijímateľom odbornej starostlivosti ponúkne riešenie aktuálneho problému cielenými intervenciami, vytvorí priaznivú prognózu a v neposlednom rade zabezpečí aj prevenciu pred opätovným návratom a nutnosťou znovu vyhľadať odbornú pomoc.

9. Literatúra

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. a kol. 2004. Intervence: pedagogicko-psychologické poradenství III. Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. 249 s. ISBN 807290146X.